

SARS CONSULTATION PAPER ON VAT MODERNISATION: E-INVOICING, INTEROPERABILITY FRAMEWORK AND E-REPORTING

August 2026



Xilandzulandzu: Vundzeni ba Phepha leri ra Mbhurisano byi seketeriwele eka ntwisiso wa sweswi wa SARS wa rimba leri ringanyetiweke ro endla ximodeni ra VAT naswona ri kongomisiwele kan'we eka ku fambisa mbhurisano wa vakhomaxiave. Mavonelo, swiringanyeto, na mianakanyo ya ntirhiso leswi vuriweke eka phepha leri swi nga antswisiwa ku landzela mavonelo ma vakhomaxiave, nxopaxopo wo engetelela na tiphurosese tihi na tihi ta xinawu leti tirhisekaka kumbe ta pholisi.

**PHEPHA RA MBHURISANO RA SARS MAYELANA NA KU ENDLIWA XIMODENI KA VAT:
E-INVOICING, RIMBA RA NTIRHISANO WA TISISITEME NA E-REPORTING**

Tafula ra Vundzeni

Nkatsakanyokulu	1
Kavanyisa ka 1: Masungulo na Vundzeni	3
Kavanyisa ka 2: Ntirho na Xikongomelo	4
Kavanyisa ka 3: Xitatimente xa Ntokoto wa Muhakelaxibalo.....	4
Kavanyisa ka 4: Nkatsakanyo wa Vulawuri bya Sweswi bya VAT na Swipimelokulu	5
Kavanyisa ka 5: Modele lowu Ringanyetiweke - Mbangu wa VAT ya Dijitali.....	5
e-Invoice i yini?	7
Rimba ra Ntirhisano wa Tisisiteme (IF) i yini?	8
e-Reporting i yini?	10
Swiave na Vutihlamuleri swa Mungheneleri un'wana na un'wana eka Modele wa VAT ya Dijitali:	11
Modele wa VAT ya Dijitali	13
Kavanyisa ka 7: Mikhuva ya Misava na Tidyondzo ta Misava	15
Kavanyisa ka 8: Rendzo ra Ntirhiso	16
8.1 Xiphemu xa 1: Malulamiso	16
8.2 Xiphemu xa 2: Nhluvukiso wa Xintshuxo	17
8.3 Xiphemu xa 3: Ntiyisiso (Ndzingeto wa Ntiyisiso wa Nkoka)	17
8.4 Xiphemu xa 4: Ndzingeto	17
8.5 Xiphemu xa 5: Ntirhiso wa Swiphemuphemu.....	18
Kavanyisa ka 9: SARS na Nkucetelo wa Vakhomaxiave na Nghenelelo.....	19
Kavanyisa ka 10: Mahetelelo	25

Nkatsakanyokulu

Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS) byi sungurile rendzo ro endla ximodeni ra malembenyingi tanihileswi ri kongomisiweke hakona eka Tsalwa ra Pholisi ra ku Endliwa ka Ximodeni ka SARS 3.0 (SARS Modernisation 3.0 Whitepaper¹). Ehansi ka phurogireme yo hetelela, nhlango wu lava ku endla ximodeni eka pulatifomo ya vulawuri bya yona bya xibalo ku ya eka sisiteme ya vutlhari, leyi fambisiwaka hi switiviwa no kotisiwa hi dijitali leyi antswisaka ntokoto wa muhakelaxibalo, ku tiyisa vulangzelelanawu hi ntsakelo no seketela swinene hi nkarhi, vuvonikeri na vulawuri leswi seketeriweke hi nxungeto.

Hi ku landza Phepha ra Mbhurisano wo Endla Ximodeni ra Xibalo xa Mixavo (VAT) ra 2023, Phepha ra Mbhurisano eka ku Endliwa ka Ximodeni ka VAT ku vumba xiphemuxidzi xa Phurogireme yo Endla Ximodeni yo anama. Ri ndlandlamuxa mfambo ku suka eka vulawuri bya khale, VAT leyi seketeriweke hi ntiviso ku ya eka *e-Invoicing* leyi lulamisiweke, ntirhisano wa tisisiteme, *e-Reporting* naswona endzhaku ka nkarhi wo leha, ku va na nhlalhuvo wa VAT lowu tiendlekelaka ku ya emahlweni.

Ku Endliwa ka Ximodeni ka VAT i pfhumba ra qhinga ku ncina mbangu wa VAT wa Afrika-Dzonga hi ku endla vulawuri bya VAT byi va lebyi tiendlekelaka na vulangzelelanawu. Xiyimo xo hetelela i ku famba ku ya eka modele wa *auto-assessment* wa VAT, laha vahakelaxibalo va kumaka vulangzelelanawu bya xibalo "byo tihumelelela" tanihi xiphemu xa tiphurosese ta bindzu ra ntumbuluko, hi ku avelana switiviwa swa le kusuhi na nkarhi wolowo na SARS. Hi ku hlanganisa tiphurosese ta VAT na nkunguhato wa switirhisiwa swa bindzu (ERP), akhawuntin'i, xikombanxavo, na tisisiteme ta hakelo, modele lowuntshwa wu kongomisa eka ku hunguta ku fayiliwa ka manyuwali na swihoxo, ku hatlisisa mivuyiselo ya VAT, no hunguta hi lakukulu xilaveko xa mitiyiselo ya tioditi kumbe endzhaku ka tona.

¹ SARS Modernisation Whitepaper 3.0, 2025/26–2029/30, describes SARS Modernisation 3.0 as a programme to transform SARS's tax administration platform into an intelligent digital system embedded with data science and artificial intelligence, including the modernisation of VAT administration.

Vutlharinkantumbuluko lebyi ndlandlamuxiweke (Advanced AI) na switirho swa ntlhatlho swi ta tirha eka vuyimelo ku ntlhatlha switiviwa swa nxaxamelo wa nkoka hi ntalo mayelana na mihambano na mixungeto, ku kotisa SARS ku kumisisa vuxisi na nkavulandzelelanawu ka ha ri na nkarhi no kongomisa eka minghenelelo eka tikheyisi ta nxungeto wa le henhla.

Mbangu wa VAT lowu anakanyiwaka wu akiwile eka tiphuphuxidzi tinharhu: *e-Invoicing*, Rimba ra Ntirhisano wa Tisisiteme (IF), na *e-Reporting*. Swiphemu leswi swi ta tumbuluxa modele wa *Decentralised Continuous Transaction Control and Exchange* (DCTCE). Modele lowu landzelaka wu tekiwa tanihi "Modele wa VAT ya Dijitali". Modele lowu wu anakanyiwa ka nyingi tanihi endlelo ro antswa ra misava. Makumukumu, wu ta fikisa mbangu wa vulandzelelanawu hi ntumbuluxo lowu antswisaka ntiyisiso, wu hunguta tshalatshala, wu pfala vangwa ra VAT no hlayisa endlelo ra ntirhisano, ra nkarhi wolowo eka vulandzelelanawu bya VAT.

Modele wa VAT ya Dijitali lowu ringanyetiweke wu kongomise eka ku anakanya tidyondzo ta misava no fikelela swilaveko swa Afrika-Dzonga hi ku ringanisa vulandzelelanawu bya xibalo bya matimba na ku olova ko endla bindzu. Mivuyelo ya *e-Invoicing*, *IF* na *e-Reporting* yi katsa ntokoto wa muhakelaxibalo wo antswa, mivuyelo ya vuswikoti eka ikhonomi na vulawuri bya xibalo bya matimba na hlengeto wa xibalo lebyi antswisiweke, vuxisi lebyi hungutiweke, na vuvonikeri lebyi antswisiweke.

Modele wa VAT ya Dijitali wu ta tirhisiwa hi swiphemuphemu, ku sungula hi ndzingeto, wu landzeliwa hi amukelo hi ntsakelo kwalaho ku landzela hi wo boha. Nongoloko lowu ntirhiso wu nga ta wu landzelela mayelana na swiyenge swo karhi kumbe tisekithara ta ikhonomi swi nga ncinca ku endlela ku olovisa amukelo, nxungeto wa vulandzelelanawu, swikoweto swa vangwa ra VAT na timhaka tin'wana to kucetela. Humelelo wu ta lava masungulo lama faneleke, mpfuneto na vufambisi bya ncinco ku suka eka SARS na vakhomaxiave hinkwavo.

Ku longoloxiwa na xikongomelo xa qhinga xa SARS ku tirha na na hi ku tirhisa vakhomaxiave ku antswisa mbangu wa xibalo, Phepha ra Mbhurisano ri rhamba vakhomaxiave hinkwavo ku

nghenelela swinene eku tumbuluxeni kun'we sisiteme ya VAT ya xiyimo xa le henhla ya Afrika-Dzonga. Ri lava vonelo ra vakhomaxiave eka ntumbuluxo wa Modele wa VAT ya Dijitali, ndlela ya ntirhiso ya swiphemuphemu leyi ringanyetiweke, ndzulamelo wa vanyiki va *tisoftware* va vahekela xibalo na vahlanganisi; mixavo, mixungeto na mivuyelo ya amukelo, na mfumo, swiyimo na misirhelelo leswi lavekaka ku seketela mbangu wa VAT ya Dijitali ya rixaka lowu tshembekeke.

Kavanyisa ka 1: Masungulo na Vundzeni

Ku endliwa ka ximodeni ka VAT ku fambisiwa hi nkongomiso eka ntokoto wa muhakela xibalo tanihi ndhawu yo nghena ya qhinga. Xikongomelo i ku tumbuluxa mbangu wa VAT wa nkankhuhlano, wo tlhariha laha "xibalo xi ti humelelaka". Ehansi ka endlelo leri seketeriweke hi pulatifomo, SARS yi ta hlanganisa hi rhelelo na tiphurosese ta sisiteme ya bindzu ra ntumbuluko. Vahakela xibalo va ta nonoheriwa hi lemuko wa phurosese ya vula ndzelelanawu bya VAT hikokwalaho ka leswi yi tirhaka hi ndlela leyi tiendlekelaka hi ku tirhisa tithiransakixini ta vona ta bindzu ta ntolovelolo. Ncinco lowu i wa swa thekinoloji na swa xikambisiso laha vahakela xibalo hi nhlayo ya le henhla va nga ta hlangana na SARS leyi olovaka ku burisana na yona, leyi kumeaka, ya nkamboyamelatlhelorin'we na nkancinco.

Vulawuri bya xibalo emisaveni byi le ku fambeni ku suka eka ntiyisiso wo tlhelela endzhaku, wo seketeriwa hi ntlheriso ku ya eka timodele ta vula ndzelelanawu leti fambisiwaka hi switiviwa leti tirhisaka switiviwa swa thiransakixini leswi lulamisiweke ekusuhi na ndzhawu ya nghingiriko wa ikhonomi. *e-Invoicing* na vuviki bya dijitali swi antswisa nkoka wa switiviwa, swi hunguta ku phurosisiwa ka mbuyelelo no tiyisa nkumisiso wa vuxisi. Leswi swi kotisa mimfumo ku seketela timakete hi vuswikoti swinene, hi ndlela ya mphikisano no vonikela.

Kavanyisa ka 2: Ntirho na Xikongomelo

Phepha leri ra Mbhurisano ri rhamba vonelo ra vakhomaxiave lama lulamisiweke eka ku endliwa ka ximodeni loku ringanyetiweke eka vulawuri bya Afrika-Dzonga. Xikongomelo xa rona i ku seketela mbhurisano lowu tivisiweke, ku fambisa ntwisiso wo fana, ku kambela pholisikulu na mihlawulo ya ntumbuluxo, no hlengeta mivono yo vonaka leyi nga ta pfuna SARS ku vumba rimba ra ximodeni, leri pfunaka na vulawuri bya VAT byo katsakanya.

Ku endliwa ximodeni loku ringanyetiweke ku le xivindzini eka mbangu wa *e-Invoicing*, *IF* na *e-Reporting*. Mbangu lowu wu kongomisiwe eka ku antswisa ntokoto wa muhakelaxibalo, wu seketela vuswikoti bya vumandzelelanawu, wu kotisa ku tatiwa ka masungulo ka mitlheriso ya VAT naswona, endzhaku ka nkarhi, wu tumbuluxa tshaku ra *auto-assessment* ya VAT ku fambisana na xivono xa qhinga xa SARS xa leswaku "xibalo xa ti humelelela".

Phepha leri ri lava vonelo ra vakhomaxiave eka modele lowu ringanyetiweke, endlelo ra ntirhiso, ndzulamelo, mixavo, mivuyelo na swilaveko swo kotisa. Xikongomelo i ku kuma vonelo ro aka, ro khomeka na seketeriwa hi vumbhoni leswi nga ta tivisa mpfuxeto wa pholisi, modele na rendzo ra ntirhiso.

Kavanyisa ka 3: Xitatimente xa Ntokoto wa Muhakelaxibalo

Ku endliwa Ximodeni ka VAT swi kombisa ntokoto wa muhakelaxibalo wa nkarhi lowu taka laha vumandzelelanawu bya VAT byi rhelelaka, byo tlhariha no tiendlekela swinene, lebyi tirhaka tanihi xirho xa ntumbuluko xo endla bindzu eka ikhonomi leyi kotisiweke hi ndlela ya dijitali. Hi ku tirhisa tichanele ta dijitali leti tirhaka kun'we, to sirheleleka, mikhuluko ya switiviwa swa xikombanxavo leyi lulamisiweke exikarhi ka tisisiteme ta bindzu na SARS, ku hunguta miringaniso ya timali ya manyuwali, mirhumelo yo vuyelela na tioditi to tlhelela endzhaku. Vahakelaxibalo va ta vuyeriwa ku suka eka nhlamuselo, xihatla na ntshembo, na mbonako wa swikweleti swa VAT swa le kusuhi na nkarhi wolowo, mivuyiselo na xiyimo xa vumandzelelanawu. Mitirho ya vulawuri ya ntolovelo yi olovisiwile hi ku tirhisa ntiyisiso lowu

fambisiwaka hi sisiteme na phurosese leyi tiendlekelaka, ku hunguta swihoxo eka xihlovo, ku antswisa ntiyisiso no kotisa mivuyelo yo hatlisa, yo seketeriwa hi nxungeto.

Kavanyisa ka 4: Nkatsakanyo wa Vulawuri bya Sweswi bya VAT na Swipimelokulu

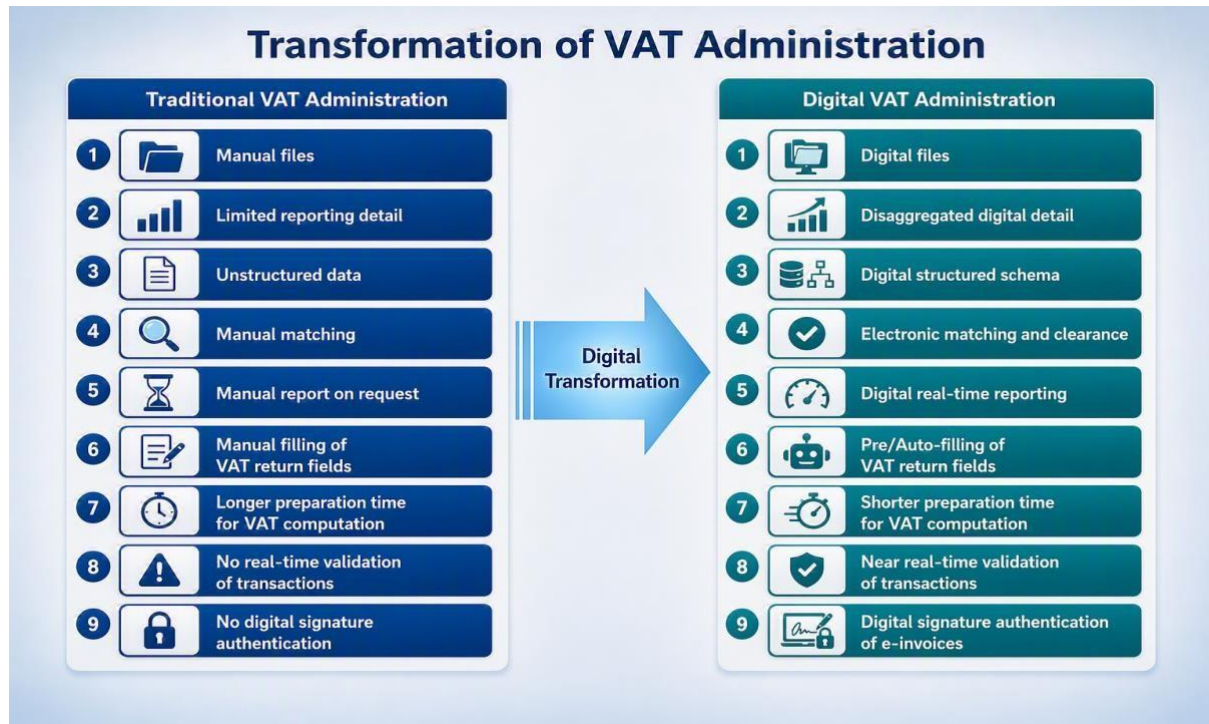
VAT eAfrika-Dzonga yi fambisiwa tanihi xibalo xa nhlahluvan'wini lexi seketeriweke eka endlelo ra xikweleti xa xikombanxavo eka ndzhendzeleko wa vutomi wa VAT wo helela, ku suka eka ntsariso na ku endliwa ka xikombanxavo ku ya eka rhumelo wa ntlheriso, hakelo, vuyiselo, ntiyisiso/oditi, xintshuxo xa nkwetlembetano na nsulo. Hambileswi tielemente ta sisiteme, to fana na ntsariso, ku fayiliwa na hakelo, swi endliweke dijitali, rimba ra sweswi ri tshama ri tiseketela swinene eka switiviwa swa xikombanxavo leswi nga lulamisiwangiki, tisisiteme leti hambanisiweke na vulawuri bya manyuwali.

SARS yi tirhisa modele wa le ndzhaku ka oditi ku tiyisisa mirhumelo ya VAT hi mbonako lowu pimiweke wa nghingiriko wa thiransakixini endzhakukaloko mitlheriso yi rhumeriwile. Leswi swi fikelerisa eka mixavo ya vulangzelelanawu ya le henhla, ndhwalo wa vulawuri lebyikulu, ntiyisiso lowu hlwerisiweke na mivuyelo ya vahakelaxibalo, na vuswikoti lebyi hungutiweke eka SARS ku ololoxa mixungeto ya vulangzelelanawu, vuxisi na vangwa ra VAT hi ku hetiseka.

Kavanyisa ka 5: Modele lowu Ringanyetiweke - Mbangu wa VAT ya Dijitali

Modele lowu ringanyetiweke wu simeka vulangzelelanawu bya VAT eka nkholuko wa ntolovelo wa bindzu hi ku kotisa switiviwa swa thiransakixini leswi sirheleleke, swa ncincano lowu yaka emahlweni na vuviki hi ku tirhisa mbangu wa *e-Invoicing*, *IF* na *e-Reporting*. Hi ku hlanganisa switiviwa leswi na vuxokoxoko bya vandla ra vunharhu lebyi faneleke, SARS yi ta kota ku aka mbangu wa switiviwa lowu tshembiweke lowu seketelaka nhlaluvu wa VAT lowu fambisiwaka hi vutlharinkantumbuluko, vuvonikeri lebyikulu eka vahakelaxibalo na nghehelelo lowu kongomisiweke swinene eka minkankatso, minkantolovelo na mukhuva wa nxungeto wa le henhla.

Ntirhiso wa Modele wa VAT ya Dijitali wu ta lava micincokulu yo hlaya na micinco eka tiphurosese ta vuxokoxoko bya bindzu, lowu hlamuseriweke hi tafula laha hansi:



Tafula ra 1: Ncinco wa Vulawuri bya VAT

SARS yi ringanyeta modele wa vulawuri bya VAT lowu endliweke ximodeni lowu akiweke eka tiphuphu ta nhlanganiso tinharhu: *e-Invoicing*, *IF* na *e-Reporting*. Ehansi ka modele lowu, switiviwa swa thiransakixini ya VAT swi khuluka hi ndlela leyi sirhelekeke naswona ekusuhi na nkarhi wolowo exikarhi ka vaphakeli, vaxavi, vanyikavukorhokeri na SARS, ku kotisa ntiyisiso eka xihlovo, mbonako lowu antswisiweke eka nxaxamelo wa nkoka na vulandzelelanawu bya VAT lebyi tiendlekelaka ku ya emahlweni. Modele wu seketela ntlhetlho ku suka eka tioditi leti nga hundza ku ya eka vulanguteri lebyi seketeriweke hi nkankatso, laha SARS yi tirhisaka switiviwa swa thiransakixini leswi tshembiweke leswi nga ta, endzhaku ka nkarhi wu seketeka auto-assessment ya VAT lokohiletlhelo wu hlayisa timfanelo ta vahakelaxibalo ku tiyisisa kumbe ku hundzuluxa mivuyelo.

Mbangu lowuntshwa wu tivisa milawulo ya thiransakixini leyi yaka emahlweni (CTC) hi ku tirhisa tindhawu ta mfikelelo wa netiweke mayelana na ncincano wa mahungu ma switiviwa,

laka switiviwa swa *e-Invoice* swi tiyisisiwaka no averiwa ekusuhi na nkarhi wolowo tanihiloko tithiransakixini ti endleka.

Xana *e-Invoice* i yini?

*e-Invoice*² i xikombanxavo xa xibalo lexi lulamisiweke, lexi hlayekaka hi muchini, lexi tirhisaka modele wa switiviwa leswi vekiweke, leswi humesiweke, leswi hundzisiweke, no amukeriwa hi xivumbeko xa elekitironiki lexi lulamisiweke lexi pfumelelaka ku phurosesiwa ko rhelelela, loku tiendlekelaka na ka elekitironiki eka tisisiteme ta ERP na akhawuntin'i. A hi PDF ntsena, xifaniso lexi sikenaweke kumbe tsalwa leri imeyiliweke. Yi fanele yi va na tielemente ta switiviwa leswi ringanisiweke leswi kotisaka ntiyisiso, mfananiso, nhlanganiso wa akhawuntin'i na vuviki bya VAT.

Tie-Invoice ti fanele ti landzelela xihlawulekisi/xiyimo xa *e-Invoice* (xik. *EN16931 CIUS*, *UN/CEFACT Cross-Industry Invoice*, kumbe *Peppol PINT BIS*), na swilaveko swa *e-Invoice* leswi vekiweke hi nawu hi xivumbeko xa Swinawana leswi nga ta ringanyetiwa. Swihlawulekisi swa xithekiniki leswi languteriweke, exikarhi ka swin'wana, swi ta ololoxa mpimo wa ziro, leswi tekiwaka swi ri miphakelo na hangalaso.

Switiviwa swa *e-Invoice* swi nga va nhlengeleto wa switiviwa lowu hlamuseriweke lowu tsavuriweke khale ku suka eka *tie-Invoice*, lowu rhumeriweke tanihi mahungu ma xielekitironiki hi muhakelaxibalo; *tie-Invoice* hi toxo; kumbe nhlanganiso wa leswi.³ Ku va yi tekiwa tanihi tsalwa ra ntiyiso ku ya hi xinawana xa xibalo, *tie-Invoice* ti fanele ti va na vuxokoxoko hinkwabyo lebyi vekiweke tanihileswi swi hlamuseriweke hakona eka nawu na swinawana swa xibalo, mabindzu, akhawuntin'i, na mphikizano. *Tie-Invoice* ti fanele ti landzela swinawana leswi kongomiseke eka sekithara ya muphakeli wa nghingiriko.

Swi languteriwile leswaku hungu leri ra xielekitironiki/*e-Invoice* ra ntiyiso ri ta va tsalwa ro seketela ra ndhavuko leri ringanaka na vumbhoni eka xikweleti xa VAT eka tlhelo ra muphakeli, na mayelana na nsunso wa VAT etlhelo ra muamukeli.

² Applicable to e-debit and e-credit notes.

³ OECD. (2020). *Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration*. Online: https://www.oecd.org/en/publications/2020/12/taxadministration-3-0-the-digital-transformation-of-tax-administration_886337a7.html.

Ku tlhela ku va hungu ra xielekitironiki eka tisisiteme ta akhawuntin'i ta vandla rin'wana na rin'wana, ku rhekhoda no lulamisa mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu eka muphakeli na mitsengo ya matirhiselo ma mali eka muamukeli.⁴

Tithiransakixini ta VAT leti nga laveki xikombanxavo naswona kwalaho ti wela ehandle ka xilaveko xa *e-Invoicing* lexi ringanyetiweke, to fana na miphakelo leyi anakanyiwaka, miphakelo yo karhi ya sekithara na misuso, ti ta anakanyiwa ngopfungopfu enkarhini wa mbhurisano na phurosese ya ntumbuluxo wa xintshuxo leyi koxometiweke.

Xana Rimba ra Ntirhisano wa Tisisiteme (IF) i yini?

IF i ncincano wa hungu wa le xikarhi hi ku tirhisa netiweke ya vanyikavukorhokeri, ku fana na lava nyikaka mfikelelo wa inthanete kumbe imeyili. Ku fambisa mphakelo, mbhasiso, ntiyisiso na *e-Reporting* (laha swi faneleke) ya *e-Invoice* exikarhi ka muphakeli/muhumesi na muxavi/muamukeli, *IF* yi hlanganisa tisisiteme ta thekinoloji ya vuxokoxoko (IT) ta mavandla. *IF* yi hlanganisa vaphakeli/vahumesi na vaxavi/vaamukeli hi ku tirhisa tipholisi, swiyimo, swiletelo na ntivovuaki wa netiweke (laha swi faneleke) leyi kotisaka ncincano wa tie-*Invoice*, ku seketela switiviwa na mahungu eka xivumbeko lexi ringanisiweke no landzelela.

Minongoti yinharhu leyi landzelaka i ya nkoka eka humelelo wa *IF*:

- a) Ntirhisano wa tisisiteme: *interoperability* (ku tirhisana) wu fanele wu va kona ku nga khathaleki mbangu wa IT wa xintshuxo xa *e-Invoicing* kumbe *e-Reporting* swa vahakelaxibalo. Xikombiso, tiadirese ta netiweke leti tirhisiwaka hi vanyikavukorhokeri na vatlangaxiave van'wana va nkoka swi fanele ti fanele ti fikeleleka hi ku olova ku tiyisisa ncincano wo tshembeka no sirheleleka exikarhi ka mavandla eka thiransakixini.
- b) Vuhlayiseki: ku hlayisa vutshembeki na vuhlayiseki, vuhlanganisi eka rimba swi fanele swi pimeriwa eka vangheneleli lava pfumeleriweke (ku nga muphakeli/muhumesi, muxavi/muamukeli, vulawuri bya xibalo, na vanyikavukorhokeri lava pfumeleriweke no pasisiwa).

⁴ National Forum on Electronic Invoicing and Electronic Public Procurement. 30 September 2019. "Interoperability Charter for the Transmission of Electronic Invoices". Online: <https://fnfe-mpe.org/wp-content/uploads/2019/10/2019-09-30-FNFE-MPEInteroperability-Charter-Final-EN.pdf>.

- c) Swiyimo: rimba ri hlamusela swiyimo swa xiyimo xa semantiki leswi hi nhlangelelo swi hoxaka xandla eka sete ya tielemente ta switiviwa swa *e-Invoice* leswi ringaneleke tithiransakixini ta mafambelo mo hlaya ma nhundzu na vukorhokeri. Tie-*Invoice* ti fanele ti kombisiwa eka *syntax* ya xithekiniki leyi lavekaka no phakeriwa hi ku tirhisa swiyimo leswi tumbuluxiweke eka maendlelo ma mfambiso wa hungu. Mphakelo no phurosesiwa ka *e-Invoice* swi fanele ku endliwa swi humelela hi ku tirhisa maendlelo ma ntirhiso mo hambanahambana na timodele.⁵

Lava landzelaka i vatlangaxiavekulu eka *IF*:

- Muphakeli/Muhumesi.
- Muxavi/Muamukeli.
- Munyikavukorhokeri wa Muphakeri/Muhumesi kumbe ndhawu ya mfikelelo.
- Munyikavukorhokeri wa Muxavi/Muamukeri kumbe ndhawu ya mfikelelo.
- Munyikavukorhokeri wa vulawuri bya xibalo kumbe ndhawu ya mfikelelo.

Vanyikavukorhokeri va fambisa ncincano wa tie-*Invoice* wo tshembeka no sirheleleka hi ku tirhisa *IF*. Va ta tlhela va xiyaxiya leswaku mahungu ma rhumeriwile no amukeriwa hi ku lulama lokohiletlhelo va nyika vukorhokeri byo engetelela. Vukorhokeri lebyi ku nga va nhlanganiso/ncinco wa switiviwa no tiyisisa matsalwa mayelana na vulangzelelanawu ehenhla ka swiyimo na swihlawulekisi leswi vekiweke. Xikombiso, vanyikavukorhokeri va nga endla mitirho ya mbhasiso wa le xikarhi (ntiyisiso) ya *e-Invoice* na mbhasiso wa vumbirhi (vuviki hi muhumesi na muamukeli havambirhi) wa switiviwa swa *e-Invoice*. Vaphakeli/Vaxavi na vulawuri bya xibalo va nga hlawula hi ku ntshuxeka vanyikavukorhokeri va vona.

Mpfunokulu wa *IF* ya le xikarhi hi leswaku wu hunguta nxungeto wa ndhawu yin'we ya ntsandzeko. Handle ko fana na mbhasiso wa le xikarhi na timodele ta ncincano, vanyikavukorhokeri vo tala va ngenenelerile, naswona loko un'we a tsandzeka, un'wana u ta ya

⁵ Business Payments Coalition. November 2019. "Overview of an e-Invoice Interoperability Framework". Online: <https://businesspaymentscoalition.org/wp-content/uploads/20191031-bpc-overview.pdf>.

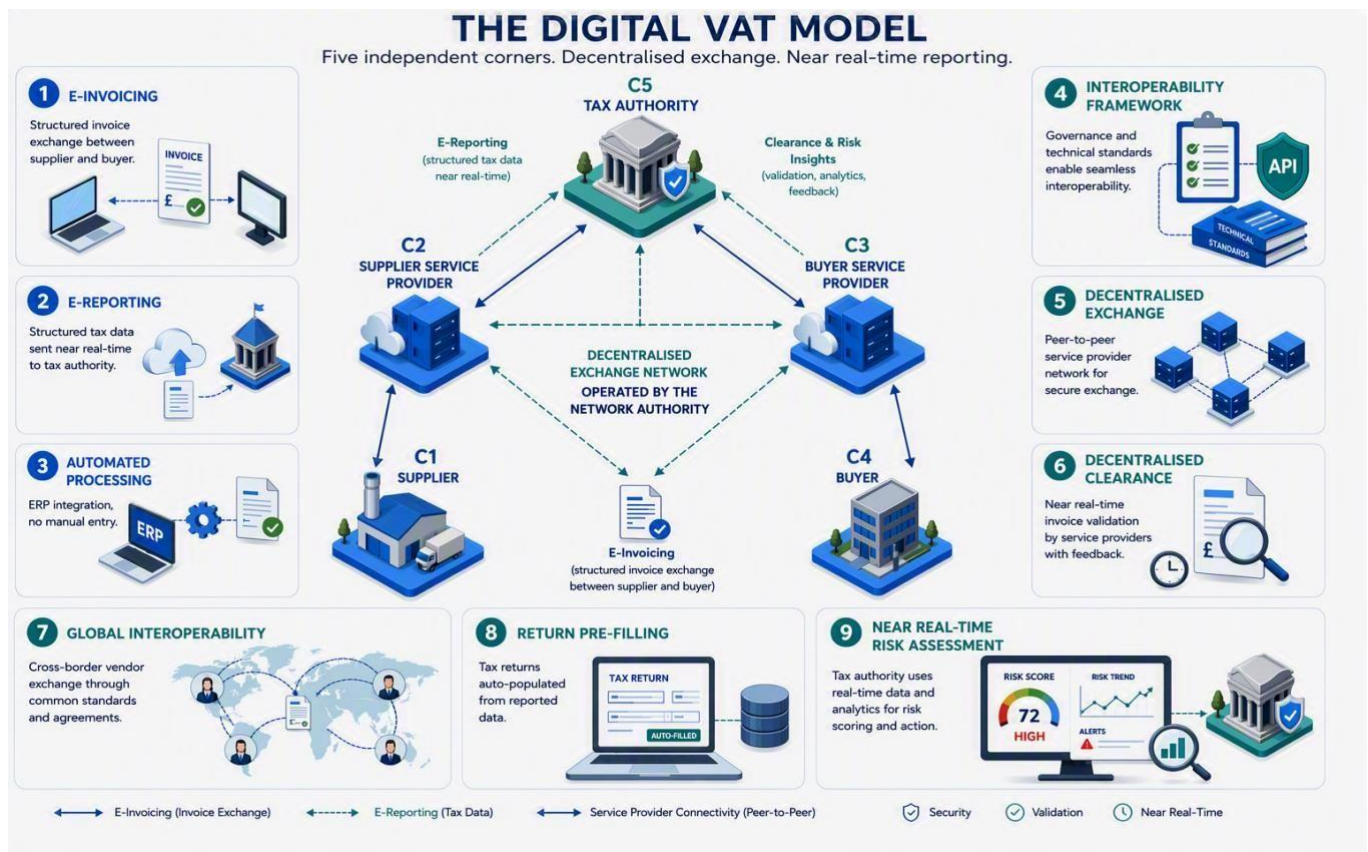
emahlweni a tirha (mi)ntirho. Mpfuno wun'wana hi leswaku vulawuri bya xibalo byi nga hlawula ku amukela ntsena xibalo lexi xakelanaka na xiphemutsongo xa hungu ra switiviwa swa *e-Invoice* leyi heleleke endzhakukaloko nkoka wa switiviwa na vlandzelelanawu swi tiyisisiwile hi vanyikavukorhokeri. Vulawuri bya xibalo byi tlhela byi lava ku ngenisiwa na, no seketela, vanyikavukorhokeri, naswona a byi lavi ku hlangana na van'wamabindzu hinkwavo ha un'we. Vanyikavukorhokeri va fambisa vunyingi bya nhlanganiso no seketela vukorhokeri na titlilayente ta vona.

Xana *e-Reporting* i yini?

e-Reporting i sisiteme ya dijitali leyi fambisaka hi ndlela leyi tiendlekelaka switiviwa swa *e-Invoice* eka vulawuri bya xibalo. Ku na timodele to hambana ta *e-Reporting*, to fana na endlelo ra le ndzhaku ka oditi na CTC, leti nga katsaka maendlelo ma mbhasiso mo hambana na ncincano.

e-Reporting hi ku tirhisa CTC i endlelo ro vika leri katsaka switiviwa swa thiransakixini ya VAT, ku katsa na switiviwa swa *e-Invoice*, leswi nga ta rhumeriwa hi ndlela ya xielekitironiki ku ya eka vulawui bya xibalo ku nga si fika, enkarhini, kumbe endzhakunyana ka ncincano wa ntiyiso wa switiviwa sweswo exikarhi ka muphakeli na muxavi. CTC yi katsa endlelo ra le kusuhi na nkarhi wolowo, na ntirhiso wa switiviwa leswi tsavuriweke ku suka eka tiphurosese ta *e-Invoicing*. Yi teka mpfuno wa, no hetisisa, *e-Invoicing* no lava vahakelaxibalo leswaku va hundzisa switiviwa hinkwaswo swa VAT kusuka eka tisisiteme ta yona ta akhawuntin'i. Hi ku hlanganisa ndhawu ya mfikelo yo engetelela eka *IF*, *e-Reporting* eka vulawuri bya xibalo yi nga fambisiwa hi ku tirhisa *IF*.

Modele wa VAT ya Dijitali wu kombisiwile eka xivumbeko laha hansi:



Xivumbeko xa 1: Modele wa VAT ya Dijitali

Swiave na Vutihlamuleri swa Mungheneleli un'wana na un'wana eka Modele wa VAT ya Dijitali:

a) Khona ya N'we (C1): Muphakeli/Muhumesi

- C1 yi fanele ku humesa *e-Invoice* ku suka eka *software* ya akhawuntin'i eka xivumbeko xa dijitali. Leswi swi vula leswaku C1 yi fanele ku va na *software* ya akhawuntin'i leyi nga na vuswikoti byo humesa (ku amukela no phurosesa hi ndlela leyi tiendlekelaka) *e-Invoice*, ku ya nhlamuselo yintshwa leyi ringanyetiweke leyi katsaka IT na swiyimo swa xinawu swa VAT. Eka goza leri, *e-Invoice* yi tekiwa tanihi *e-Invoice* leyi nga basisiwangiki.
- C1 yi ta hlawula, yi thola no tirhisana na munyikavukorhokeri wa *IF* loyi a pfumeleriweke wa Khona ya Vumbirhi (C2) ku suka eka nongoloko lowu humesiweke hi Vulawuri bya Netiweke.
- C1 yi fanele yi landzelela milawu na swinawana swa Vulawuri bya Netiweke

- C1 yi fanele ku rhumela *e-Invoice* eka C2 hi ndlela ya dijitali ekusuhi na nkarhi wolowo mayelana na ntiyisiso na mbhasiso.

b) Khona ya Vumbirhi (C2): Ndhawu ya Mfikelelo

- C2 yi fanele ku mbhonyeliwa hi munyikavukorhokeri loyi a pasisiweke hi Vulawuri bya Netiweke.
- C2 yi ta tirhisana na C1 no va na vuswikoti lebyi lavekaka bya IT ku amukela *tie-Invoice* ku suka eka C1, yi tirha ntiyisiso wa hangalaso na mbhasiso, no hundzisa *e-Invoice* leyi tiyisiseweke eka Khona ya Vunharhu (C3) na Khona ya Vuntlhanu (C5) hi ku tirhisa netiweke ya *IF*. Leswi swi katsa ku tirhisa swiyimo swa xithekiniki leswi vekiweke na swilaveko swa xinawu swa VAT ekusuhi na nkarhi wolowo. Loko ntiyisiso wu humelerile, *e-Invoice* yi ta basisiwa no hundzisiwa, handlekaswona yi ta aliwa no tlheriseliwa eka C1 mayelana no lulamisiwa no rhumeliwa hi vuntshwa. Phurosese leyi yi ta tiyisisa vutlandzelelanawu eka xihlovo no hunguta swikombanxavo swa xibalo swa vuhava.
- C2 yi ta tirhisana na Vulawuri bya Netiweke, naswona swiboho na tirhelo swa yona swi ta lawuriwa hi ntwanano wa xiyimo xa vukorhokeri.

c) Khona ya Vunharhu (C3): Ndhawu ya Mfikelelo ya Vulawuri bya Xibalo

- C3 yi fanele ku mbhonyeliwa hi munyikavukorhokeri loyi a pasisiweke hi Vulawuri bya Netiweke.
- C3 yi ta tirhisana na C4 no va na vuswikoti lebyi lavekaka bya IT no hlanganisiwa eka netiweke ya *IF* ku amukela *tie-Invoice* ku suka eka C2 no endla ntiyisiso wa hangalaso wa *tie-Invoice* ematshan'wini ya muamukeli, Khona ya Vumune (C4) Endzhaku ka ntiyisiso lowu humeleleke, C3 yi ta hundzisa *e-Invoice* ekusuhi na enkarhi wolowo eka C4 na le ka C5 no rhumela ntiyiso eka C2. Loko ntiyisiso wu tsandzekile, *e-Invoice* yi ta tlheriseliwa eka C2 mayelana no ya lulamisiwa no rhumeliwa hi vuntshwa.
- C3 yi ta tirhisana na Vulawuri bya Netiweke, naswona swiboho na tirhelo swa yona swi ta lawuriwa hi ntwanano wa xiyimo xa vukorhokeri.

d) Khona ya Vumune (C4): Muxavi/Muamukeri

- C4 yi ta hlawula, yi thola no tirhisana na munyikavukorhokeri wa *IF* loyi a pfumeleriweke wa C3 ku suka eka nongoloko lowu humesiweke hi Vulawuri bya Netiweke.
- C4 yi ta amukela *e-Invoice* leyi basisiweke ku suka eka C3 naswona yi ta va na vuswikoti bya IT ku amukela, ku phurosesa no hlamula eka *tie-Invoice* leti nga eka sisiteme ya akhawuntin'i, ku katsa no kombisa xiyimo xa VAT xa nxavisio. *e-Invoice* yi phurosesiwa hi ndlela leyi tiendlekelaka, endzhakulaloko C4 yi rhumerile nhlamulo eka C3 ku tiyisisa amukelo na khomelo ra VAT ya akhawuntin'i (xik. hi ntalo, hi xiphemu kumbe leyi nga koxiwangiki). Kwalaho C3 yi rhumela *e-Invoice* na xiyimo xa VAT ek C5, ku vumba xiphemu xa phurosesa ya mbhasiso hikambirhi laha *e-Invoice* leyi basisiweke yi vikiweke eka C5 hi C2 na C3 haswimbirhi.
- C4 yi fanele yi landzelela milawu na swinawana swa Vulawuri bya Netiweke

e) Khona ya Vutlhanu (C5): Ndhawu ya Mfikelelo ya Vulawuri bya Xibalo

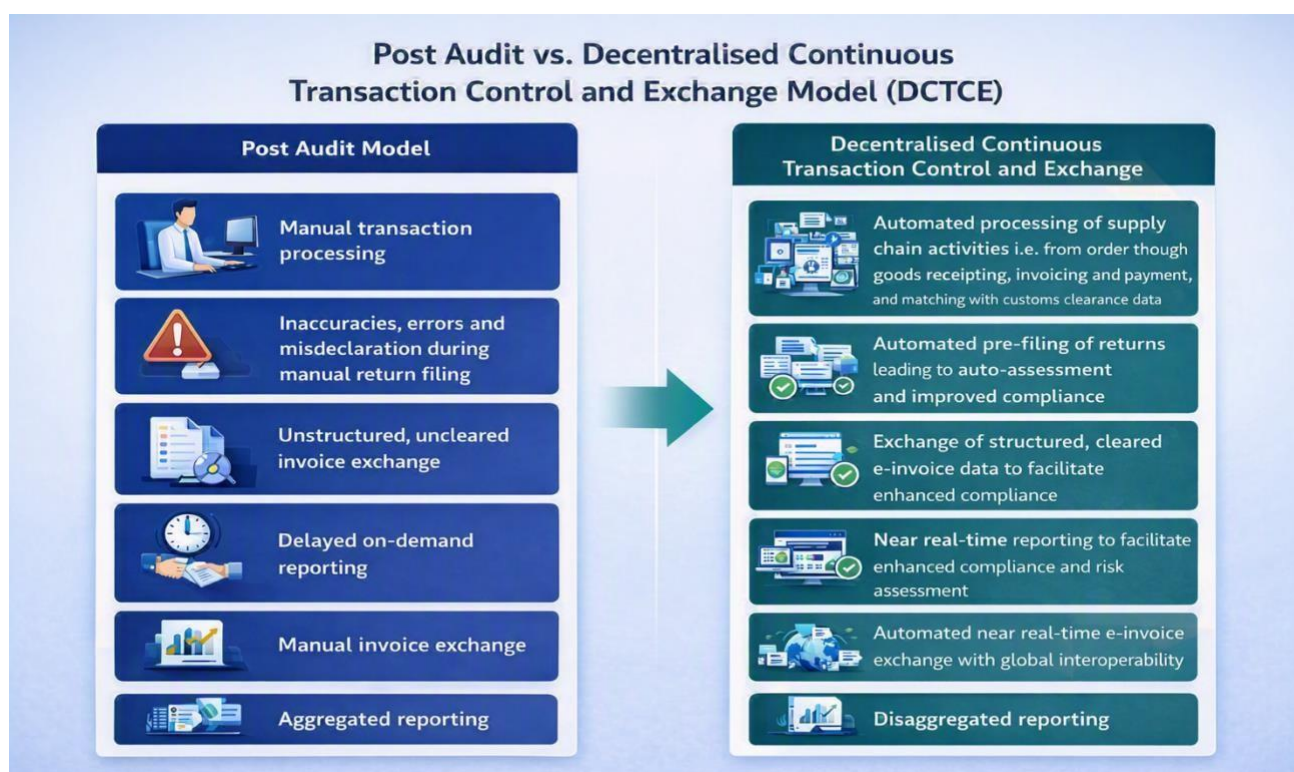
- C5 i munyikavukorhokeri loyi a thoriweke ematshan'wini ya SARS. C5 yi ta amukela switiviwa hinkwaswo swa thiransakixini ya VAT swa vahakelaxibalo (C1) na muamukeri (C4)) ku suka eka C2 na C3. Switiviwa leswi swi ta mangariwa eka SARS leswaku swi tirhiseliwa vufambisi bya nxungeto no phurosesiwa. Switiviwa swi ta pfuna SARS ku tata ra masungulo mitlheriso ya VAT (makumukumu ku ya eka nhlanhluvo lowu tiendlekelaka wa VAT), leswi nga ta tiyisisiwa kumbe ku hleriwa hi muhakelaxibalo ku hlayisa nawu wa nhlahluvon'wini.
- C5 yi fanele yi hlanganisiwa eka vanyikavukorhokeri hinkwavo lava tirhaka eka *IF*.
- C5 yi ta tirhisana na Vulawuri bya Netiweke, naswona swiboho na tirhelo swa yona swi ta lawuriwa hi nawu wa xibalo na/kumbe ntwanano wa xiyimo xa vukorhokeri.

Modele wa VAT ya Dijitali

- 1) Eka vahakelaxibalo, wu hunguta tshalatshala ra vulandzelelanawu, antswisa nkahoxeko, hatlisisa mivuyiselo, no dzima tiphurosesa ta VAT eka tisisiteme ta bindzu, nyika mbonako na ntiyisiso wa matimba wa nkarhi wolowo.

- 2) Eka ikhonomi, wu pfuna ku pfala vangwa ra VAT, wu antswisa mbevuko wo endla bindzu, wu kotisa nhlanganiso wa dijitali wo anama na ntirhisano wa tisisiteme laha kaya na le matikwenimambe haswimbirhi no antswisa mfambiso wa nxaviselano.
- 3) Eka SARS na mfumo, wu tiyisa mivuyelo ya vulangzelelanawu hi ku tirhisa switiviwa swa nkarhi wolowo, wu antswisa vuswikoti bya ntirho hi ku kongomisa eka tikheyisi ta nxungeto lowukulu, ndlandlamuxa vuswikoti bya maxavelo na vuvonikeri bya sekithara ya vaaki, no tumbuluxa masungulo eka vulawuri bya xibalo bya dijitali byo anama.
- 4) Modele wa VAT ya Dijitali wu tshuneta ku suka eka sisiteme ya manyuwali, ya le ndzhaku ka oditi ku ya eka mbangu wa vulangzelelanawu lowu yaka emahlweni, lowu fambisiwaka hi switiviwa.

Tafula Ieri nga laha hansi ri hlamusela leswi Modele wa VAT ya Dijitali wu nga ta vuyeriwa hakona vahakelaxibalo na SARS.



Tafula ra 2: Endzhaku ka Oditi ku hambana na DCTCE

Kavanyisa ka 7: Mikhuva ya Misava na Tidyondzo ta Misava⁶

e-Invoicing na *e-Reporting* swi le ku ndlandlamukeni emisaveni, laha matiko ma amukelaka maendlelo mo hambana ku fikelela swikongomelo swa vulandzelelanawu bya xibalo xa xiyimo.

Matiko ma Latin America mo fana na Mexico, Brazil, na Chile ma tirhisile mbhasiso wa *e-Invoice* wa nkarhi wolowo lowu bohaka eka mabindzu hinkwawo. Mexico yi phurosesa kwalomuya ka 10 billion wa *tie-Invoice* hi lembe, hi xihatla ku hunguta vuxisi. Mexico na Chile va hungutile vangwa ra vona ra VAT hi 50 phesente. Brazil yi antswisile vulandzelelanawu tiko hinkwaro, laha ku tlula 2.1 million wa mabindzu sweswi ma humesaka *tie-Invoice* na nkumisiso wa vuxisi hi xihatla. Ku humelela loku ku kombisa mivuyelo ya xibalo ku suka eka ncinco wa dijitali⁷.

Matiko ma le Europe ma susumeterile eka ntirhisano wa tisisiteme. Tshalatshala ra *European Union's ViDA*⁸ (*VAT in the Digital Age*) ri kongomise eka ku twananisa *e-Invoicing* na vuviki bya dijitali eka matikoswirho ku lwa na vuxisi no ringanisa tiphurosese. Matiko mo fana na Italy ma lavile mbhasiso wa swikombanxavo hinkwaswo swa bindzu-eka-bindzu (B2B) na bindzu-eka-mutirhisi (B2C) hi ku tirhisa pulatifomo ya le xikarhi ku sukela hi 2019, ku tshovela hunguto wa nkoka eka vangwa ra wona ra VAT na vulandzelelanawu bya le kusuhi na un'wana na un'wana. France yi kunguhata ku tirhisa modele wa le xikarhi wa minjhiko ya ntlhanu eka *e-Invoicing* ya B2B na ku vika.

Matiko ma Asia mo fana na India ma tirhisa endlelo ra swiphemuphemu ku ya hi mipimo ya mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu ku lava *e-Invoicing* hi ku nonoka, ku olovisela mabindzu lamatsongo na ma le xikarhi eka vulandzelelanawu. China yi le ku ringeteni eka pulatifomo ya *e-Invoicing* leyi hlanganisiweke no ndlandlamuxa angarhelo hi ku nonoka.

United States (leyi nga na xivumbeko xa xibalo xo hambana xo kala VAT) yi hava xileriso xa tiko hinkwaro xa *e-Invoicing* ya B2B kambe yi le ku endleni ka miringero ya tinetiweke ta ncincano wa xikombanxavo eka tisekithara tin'wana.

⁶ OECD. 28 September 2022. *Tax Administration Digital Transformation and Electronic Invoicing: Initial Findings*. Online: https://www.oecd.org/en/publications/tax-administration-3-0-and-electronic-invoicing_2ffc88ed-en.html.

⁷ OpenText. (2023). *2024 Guide to Global e-Invoicing Mandates*. OpenText Position Paper.

⁸ European Commission (2022). *VAT in the Digital Age – Final Report, Volume 1: Digital Reporting Requirements*.

Kavanyisa ka 8: Rendzo ra Ntirhiso

Ntirhiso wa Modele wa VAT ya Dijitali eAfrika-Dzonga wu ta va phurosese yo nonoka, ya nkatso ku tiyisisa ntshamiseko, ku fambisa nxungeto no pfumelela ku dyondza ka mbhurisano loku yaka emahlweni, mpfluxeto na ndzulamelo wa vakhomaxiave na mpfumelo. SARS yi kunguhata rendzo ra amukelo ra swiphemuphemu leri fikelelaka ndzulamiselo, ntumbuluxo wa xintshuxo, ntiyisiso, ku ringeta na ntirhiso wo nonoka, na nghenelelo hi ntsakelo leswi seketelaka dyondzo yo sungula na mpfluxeto.

Marendzo ma ntirhiso ma kombisiwile eka xivumbelo laha hansi:



Xivumbeko xa 2: Kungu leri Ringanyetiweke ra Xiyimo xa le Henhla

8.1 Xiphemu xa 1: Malulamiselo

Xiphemu xa 1 xi kongomisa eka ndzavisiso, nxopaxopo na mbhurisano wo enta wa vakhomaxiave ku pfuxeta mihlawulo ya pholisi, ku hlalulwa ndzulamelo hi xiyenge no tivisa ntumbuluxo wa xintshuxo lexi koxometiweke. Mbhurisano wa masungulo na mihlangano ya

vumaki, vanyikavukorhokeri na van'wamabindzu wu languteriwa ku sungula hi 2026/2027 no famba kwalomuya ka 12 wa tin'hweti. Xiphemu lexi xi ta tlhela xi katsa humeso wa mpfapfarhuto wa swinawa swa VAT.

8.2 Xiphemu xa 2: Nhluvukiso wa Xintshuxo

Xiphemu xa 2 xi tumbuluxa no aka xintshuxo xo endliwa ka ximodeni ka VAT no kotisasa mbangu wa xithekiniki, vulawuri na mfumo. Xi katsa ku hlamusela swiyimo, swihlawulekisi na timodele to tirha hi tona mayelana na nhlanganiso, ntirhisano wa tisisiteme na ncincano wa switiviwa, naswona xi languteriwile ku teka kwalomuya ka 12 wa tin'hweti hi 2027/2028. Xiphemu lexi xi ta tlhela xi katsa ntiviso wa swinawana swa VAT.

8.3 Xiphemu xa 3: Ntiyisiso (Ndzingeto wa Ntiyisiso wa Nkoka)

Xiphemu xa 3 xi tiyisisa nkoka wa xintshuxo eka mbangu lowu lawuliwaka wa xikambelo na vangheneleli hi ntsakelo ku tiyisisa matirhelo, timhaka to vonaka ta vutitivisi na pfuxeta tiphuroseke ku nga si rhumeliwa humeleriso. Nkambelo wu ta kongomisa eka matirhelo, vuswikoti, na ndzulamelo wa matirhelo, naswona wu languteriwile ku famba kwalomuya ka 6 wa tin'hweti hi 2028/2029.

8.4 Xiphemu xa 4: Ndzingeto

Xiphemu xa 4 xi endla ndzingeto na vangheneleli hi ntsakelo ku suka eka swiyenge swa nkoka eka mbangu wo fana na humeleriso ku kambela switirhwana leswi humelelaka no tiyisisa ndzulamelo wo fika emakumu. Swipano swa IT swi ta nghenelela eku kambeleni na SARS na vanyikavukorhokeri ku ololoxa timhaka ta xithekiniki. Tidyondzo leti dyondziweke ti ta tivisa mipfuxeto yo hetelela ku nga se sungula ntirhiso wo anama, naswona xiphemu lexi xi languteriwile ku tshama kwalomuya ka 6 wa tin'hweti hi 2029/2030.

8.5 Xiphemu xa 5: Ntirhiso wa Swiphemuphemu

Xiphemu xa 5 xi tivisa xintshuxo eka magoza, lama leteriwaka hi swileriso na mipimo ya mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu, no famba hi mipimo ya thiransakixini, ndzulamelo wa vumaki ma mianakanyo yo khomeka (ku katsa na minkankatso yo kongomana na sekithara na tisekithara ta nxungeto lowukulu). Vahakelaxibalo vo tala va languteriwile ku amukela ntsakelo emasunguleni, na amukelo wo boha lowu nga ta tivisiwa endzhaku ka nkarhi. Nghenelelo hi ntsakelo hi sekithara yihi na yihi kumbe vukulu bya bindzu swi ta va swi ri kona. Nongoloko lowu ntirhiso wu nga ta wu landzelela mayelana na swiyenge swo karhi kumbe tisekithara ta ikhonomi swi nga ncinca eka xiphemu lexi ku endlela ku olovisa amukelo, nxungeto wa vulandzelelanawu, swikoweto swa vangwa ra VAT na timhaka tin'wana to kucetela. Ntirhiso wu languteriwile ku sungula enkarhini wa lembe ra 2030 no engeteleka ehenhla ka kwalomuya ka 36 wa tin'hweti.

Xiphemu xa 5a: Vahakelaxibalo vo tala na Mabindzu (B2B)

Xiphemu xa 5a xi rhangisa vahakelaxibalo vo tala na mabindzu, hi ku languta tisisiteme ta vona leti ndlandlamuxiweke swinene na vuswikoti lebyikulu ku amukela *e-Invoicing*, ku hlanganisa vanyikavukorhokeri no hlanganisa eka *IF*. Amukelo wa masungulo wu languteriwile ku khiyinula mivuyelo leyi tiendlekelaka ra masungulo naswona yi hlohlotella amukelo eka miphakelo ya tinhundzu na vukorhokeri.

Xiphemu xa 5b: Bindzu-eka-Mfumo (B2G)

Xiphemu xa 5b xi engetelela xintshuxo eka tienthithi ta mfumo ku kotisa amukelo wo boha wa *tie-Invoice* mayelana na maxavelo, antswiso wa mbonako, ndzawulo na vuvonikeri. Xiphemu lexi xi nga rhangisiwa kun'we na ntirhiso wa mabindzu lamakulu.

Xiphemu xa 5c: Mabindzu Lamatsongo Swinene, Lamatsono, na Ma le Xikarhi (B2B)

Xiphemu xa 5c xi engetela ntirhiso eka Mabindzu Lamatsongo Swinene, Lamatsono, na Ma le Xikarhi (MSMEs). Hiletlhelo mivuyelo i ya nkoka, amukelo wu ta ya emahlweni eka malembe

mo hlaya hikwalaho ka vuswikoti bya switirhisiwa swo hambanahambana, leswi seketeriweke hi masungulo lama faneleke na mpfuneto.

Xiphemu xa 5d: Bindzu-ku-ya-eka Mutirhisi (B2C)

Xiphemu xa 5d xi angarhela tithiransakixini leti katsaka vahakelaxibalo lava nga titsariselangiki VAT, mabindzu na vatirhisi vo hetelela ku tiyisa mbonako wa ikhonomi hi ku anama. Swihlohloteri swi nga anakanyiwa ku hlohlotella amukelo na ntiyisiso wa xikombanxavo.

Kavanyisa ka 9: SARS na Nkucetelo wa Vakhomaxiave na Nghenelelo

SARS yi le ku endleni ka mbhurisano na vakhomaxiave wo katsakanya na endlelo ra vufambisi bya ncinco ku seketela Modele wa VAT ya Dijitali, ku tiyisisa vonelo ra vakhomaxiave swi tivisa ntumbuluxo na ntirhiso wa sisiteme ya VAT yo vonaka leyi longoloxiweke na mitiyiso ya bindzu ya swa ikhonomi. SARS yi ta tiyisisa leswaku Modele wa VAT ya Dijitali wu seketeliwa hi swiyimo swo vonaka, tisisiteme to tshembeka, vuhlayiseki bya switiviwa, ku phurosesiwa ka nkarhi wolowo, mpasiso wa vanyikavukorhokeri, ndzulamelo wa muhakelaxibalo, ndzetelo, nkumisiso wa vuxisi, mfambelano wa ntlulandzelekani, nseketelo wa swa tipolitiki na mbhurisano wa vakhomaxiave.

SARS yi lemuka leswaku amukelo wa Modele wa VAT ya Dijitali wu ta lava vuvekisi eka thekinoloji, nhlanganiso wa tisisiteme, ndlandlamuxo wa phuroseso, ndzulamelo wa swa nhlangano na mixavo leyi fambisanaka na switirhwana. Mpimo wa mixavo leyi wu ta hambana ku ya hi vukulu, ku nonoha na mbupfo wa dijitali wa mukhomaxiave un'wana na un'wana. Ntokoto wa misava wu ringanyeta leswaku hiletlhelo mixavo ya ntirhiso yi nga tlakuka eka nkarhi wo koma, mivuyelo yo khomeka yi nga ha fikeleliwa hi ku tirhisa endleko lowu tihumelelaka lowu antswisiweke, vutlandzelelanawu lebyi ndlandlamuxiweke, tshalatshala ra vulawuri leri hungutiweke, nkoka wa switiviwa swo antswa na vulawuri bya xibalo bya vuswikoti swinene. SARS yi ta ya emahlweni yi burisana na vakhomaxiave hi ku tirhisa phuroseso ya mbhurisano ku twisisa mikucetelo ya nxavo no valanga maendlelo ma nseketelo lowu faneleke, ngopfungopfu vahakelaxibalo lava ha tumbulukaka na lavatsongo.

Ku fikelela mivuyelo ya Modele wa VAT ya Dijitali, mitlawu ya vakhomaxiave vo hambana va ta fanela ku teka magoza mo karhi no tolovelisa switirhwana swa yona. Amukelo lowu humeleleke wa modele wu lava micinco leyi kondleteriweke eka thekinoloji, tiphurosese na vanhu.

9.1 Nkucetelo wa Xinawu

Ku endliwa ximodeni ka VAT swi ta lava ntirhiso lowu yaka emahlweni wa rimba ra xinawu ro vonaka ku seketela *e-Invoicing*, *IF* na swiboho leswi fambelanaka na avelano wa switiviwa, na *e-Reporting*. Mihundzuluxo ya xinawu yi kongomisiwe eka ku nyika nhlamuselo eka swiave, swiboho na timfanelo ta SARS, vahakelaxibalo na vanyikavukorhokeri, lokohiletlhelo yi kotisa ntsakelo wo sungula na mpasiso wo boha kwalaho. Rimba ri ta leteriwa hi endlelo ro antswa ra misava, naswona ri ta hlamusela minongotikulu yo fana na *tie-Invoice*, tielemente ta xikombanxavoxidzi, timodele ta switiviwa ta semantiki, *syntax*, ntirhisano wa tisisiteme, na *e-Reporting*. Ri ta tlhela ri tumbuluxa swiyimo swa *e-Invoice* leyi nga voyamelangiki tlhelo rin'we mayelana na thekinoloji, leyi fambisanaka na misava, yo khomeka, yo fikelelela no ringanela tiMSME na tithiransakixini ta bindzu. Milawu ya xinawu yi ta ololoxa mikaneto, nsirhelelo wa switiviwa, vumbhoni na mpfumelelo wa vanyikavukorhokeri, vuhundla na swilaveko leswi xakelanaka swa mfumo.

9.2 Nkucetelo eka Thekinoloji ya Vuxokoxoko (IT)

Nhlamuselo ya Modele wa VAT ya Dijitali i xiboho xa nkoka lexi nga ta letela nhlawulo, nhluvukiso, vumbekelo na lulamiso wa switirhisiwa swa IT na *software* leswi lavekaka ku seketela ntirhiso eAfrika-Dzonga. Xiboho lexi xi ta lawuriwa hi Vulawuri bya Netiweke leyi tsakeriwaka, *IF*, swiyimo leswi fambisanaka na mbuyelo wa nhlawulo lowu faneleke na tiphurosese ta maxavelo leti sweswi ti nga eku hetisisiweni hi SARS.

Muhakelaxibalo u fanele tiyisisa leswaku tisisiteme ta vona ta akhawuntin'i/ERP ti fambisana na xiyimo lexintshwa xa *e-Invoicing*. Leswi swi ta katsa mingheniso leyintshwa ya *software*, mindlandlamuxo kumbe misivo ya sisiteme leyi kotekaka. Swipano swa IT swi ta tumbuluxa mihlanganiso eka vanyikavukorhokeri lava hlawuriweke va *IF* hi ku tirhisa mihlanganiso na

ntirhiso lowu faneleke wa matshalatshala ma vuhlayiseki bya switiviwa ku sirhelela xindzhuti na vuhundla bya switiviwa swa thiransakixini.

Van'wamabindzu handle ka vuswikoti bya *e-Invoicing* leyi lavekaka va ta laveka ku antswisa kumbe ku pasisa akhawuntin'i leyi faneleke, ERP kumbe *software* ya xikombanxavo, kumbe va tirhisa vanyikavukorhokeri va Ndhawu ya Mfikelelo lava pfumeleriweke ku ncinca switiviwa swa xikombanxavo lexi nga kona ku ya eka xivumbeko lexi vekiweke. Eka vahakelaxibalo lavatsongo, tiphothali ta vanyikavukorhokeri kumbe switirho swa dijitali leswi olovisiweke swi nga seketela ncinco wa swiphemu kumbe wo vonaka.

SARS yi ta tlhela yi burisana na vanyiki va *software* mayelana na timodele ta nchayelo, ku anakanya khwatsi mihlawulo leyi sabusidayiziweke kumbe nxavo wa le hansi.

Mayelana na nyikelo wa ncinco wa swiphemu eka mpasiso lowu bohaka, tisisiteme ta ndzhaka na letintshwa ku tirha hi ku longoloka eka swiphemu ku fikela loko thiransakixini yo helela yi fikeleriwele.

9.3 Nkucetelo eka Tiphurosese ta Vulandzelelanawu bya Xibalo na Timali

Tindzawulo ta vahakelaxibalo ta timali, akhawunin'i na xibalo ti ta fanela ku ncinca tiphurosese ta vona ku suka eka ndzulamiso wa ntlheriso wa VAT ya nkarhi wolowo no va ya manyuwali ku ya eka nandzeleriso wa thiransakixini leti yaka emahlweni. Ematshan'wini yo hlanganisa switiviwa emakumu ka n'hwetl mayelana na mitlheriso, ti ta tshunela hi switsongotsongo ku ya eka vulanguteri bya mitiyisiso ya xikombanxavo leyi tiendlekelaka no ololoxa milangutelo leyi sisiteme yi yi kowetaka hi nkarhi wolowo. Leswi swi lava ku ehleketa hi vuntshwa leswi mitirho yo fana na ndzinganiso wa timali ta xikombanxavo, ku fayiliwa ka xibalo na nhlayiso wa tirhekhodo swi faneleke ku fambisiwa ha kona. Milawulo ya le ndzeni yi nga tlhela yi tshunela ku ya ekusuhinyana eka phurosese. Endzhaku ka nkarhi, xiave xa swipano swa timali xi nga ncinca ku kongomisa swinene eka ku tiyisisa nkoka wa switiviwa no fambisa minkakatso handle ko endla mihlayelo ya xibalo ya ntolovelolo.

9.4 Nkucetelo eka ndzulamelo wa swa nhlangano na vuleteri

Vufambisi bya ncinco byi tava xilo lexikulu eka vahakelaxibalo na SARS haswimbirhi. Vahakelaxibalo va fanele va kunguhata ku letela vatirhi ku tirha na tisisiteme ta *e-Invoice*

kumbe tiphothali ta vanyikavukorhokeri. Mbhurisano wa le ndzeni wo vonaka na tipholisi leti pfuxetiweke swi ta pfuna ku olovisa ncinco ku suka eka xivumbeko xa swikombanxavo swa xielekitironiki ku ya eka mikhuluko yo helela ya dijitali. Vahakelaxibalo va nga rhuma swipano swa phurojeke ku hlanganisa mitirho ya IT, timali na vlandzelelanawu ku fambisa nhlanganiso no longoloxa tiyuniti hikwato leti faneleke ta bindzu. Ku burisana ma mihlangano ya vumaki na ya dyondzo ku suka eka titangha naswona mitokoto ya misava swi nga tlhela swi pfuneta ndzulamelo.

9.5 Nkucetelo eka Vayimeri va Vanyikavukorhokeri

Vayimeri va Vanyikavukorhokeri, xik. van'wamabindzu va *software*, vativi va swa xibalo na mihlangano yo lawula leyi lemukiwaka, i vakhomaxiave lava nga ta tlhela va khumbeka. Mbhurisano wa vona eku tumbuluxeni kun'we ka mbangu loko swi fanerile ku tiyisisa mfuwo, mpasiso, vulanguteri bya swiyimo, milawu ya vutihlamuleri na milawulo ya vuhlayiseki mayelana na nkancinco, ntshembo na mukhuvanene wa makete eka tinetiweke. Leswi swi fanele ku yisa ehansi swihika swa mpasiso, ku hangalasa tshalatshala ra nghenelelo eka mbangu, no kotisa Modele wa VAT ya Dijitali ku tirha wu vonaka.

9.6 Nseketelo na Ntirhisano

SARS yi ta pasisa endlelo ro katsakanya leri ringanisaka swilaveko swa vakhomaxiave na xileriso xa SARS. Leswi swi ta seketeriwa hi mbhurisano wo sungula na lowu yaka emahlweni na bindzu, vativi va swa xibalo na tifeme ta *software* ta akhawuntin'i, mihlangano ya vumaki na tindzawulo ta mfumo leti faneleke. Mitirhodyondzo ya nkarhi na nkarhi yi ta nyika miengetelo yintshwa, ku hlengeta mbuyelo no ololoxa swiphiqo. SARS yi tinyiketerile ku tirha na, na hi ku tirhisa vakhomaxiave. Hi ku landzela nkunguhato wa vurhonwana, endlelo ra swiphemuphemu, ntirhisano wa vakhomaxiave na nseketelo, mpasiso wa Modele wa VAT ya Dijitali eAfrika-Dzonga wu nga fambisiwa hi ndlela leyi tlakusaka mivuyelo no hunguta nkavanyeto.

9.7 Mabindzu lamakulu

Vahakelaxibalo lavakulu vo tala sweswi se va tirhisa ERP ya ximodeni kumbe tisisiteme ta akhawuntin'i naswona ti vekile kahle ku rhangela mpasiso wa le kusuhi swinene. Mabindzu

lama ma ta lava antswiso wa tisisiteme ta wona kumbe ti*software* ta wona ku humesa no amukela swikombanxavo eka xivumbeko lexi lavekaka, no hlawula munyikavukorhokeri lebyi bumabumeriweke eka netiweke ya *IF* ku hlangana na vatirhisani va vona va nxaviselano na SARS. Mpasiso wa Modele wa VAT ya Dijitali eka xiphemu lexi wu ta va na miantswiso handle ka mitirhiso yintshwa ya nkoka. Leswi swi ta katsa nhlanganiso wa sisiteme ya ERP/Akhawuntin'i ya vona na pulatifomo ya vanyikavukorhokeri lava hlawuriweke, ku kambela mikhuluko ya switiviwa, no tiyisisa tiphurosese ta le ndzeni to fana na tiakhawunti leti hakeriwaka/amukeriwaka na mikhulukontirho ya VAT leyi hundzuluxiweke ku fambisa ntiyisiso wa swikombanxavo swa nkarhi wolowo na tihlamulo, leti sivaka tiphurosese ta sweswi ta manyuwali. Mabindzu lamakulu ma ta tlhela ma lava ku letela swipano swa timali na IT mayelana na tiphurosese letintshwa naswona hi ku languta vuswikoti bya swona, va languteriwile ku fikelela mivuyelo ya vuswikoti hi xihatla no pfuna ku fambisa mpasiso eka miphakelo ya vona ya tinhundzu na vukorhokeri.

9.8 Mabindzu Lamatsongo Swinene, Lamatsono, na Ma le Xikarhi

TiMSME ti nga tlhela ti hlangana na mitlhontlho leyikuku eku pasiseni ka Modele wa VAT ya Dijitali hikwalaho ka swipimelo swa switirhisiwa swa IT na swa Timali na vuswikoti. SARS yi lemuka leswi no kunguhata ku seketela xiyenge lexi hi masungulo lama faneleke na mpfuneto. TiMSME ti ta fanela ku suka eka swikombanxavo swa maphepha, *spreadsheets* kumbe ta PDF to imeyiliwa, ku ya swikombanxavo leswi fambisiwaka hi switiviwa na ncincano, hi ku amukela *software* ya akhawuntin'i kumbe switshuxo swa munyikavukorhokeri. Tiphothali ta vanyikavukorhokeri kumbe switirho swa dijitali leswi olovisiweke swi nga nyika ndlela ya ncinco yo vonaka, leyi seketeriweke hi ntirhiso wa swiphemuphemu, mpfuneto wa ndzetelo na masungulo. SARS yi kongomisa eka ku nyika tichanele ta ndzetelo, dyondzo, na nseketelo ku pfuna xiphemu lexi hi ku tirhisa nxcinco.

9.9 Tienthithi ta mfumo na vaaki

Sekithara ya vaaki i muendlapholisi na mungheneleri haswimbirhi eka mbangu wa VAT, tanihi vaxavi va tinhundzu na vukorhokeri naswona va nga ringanela eka xiave xa Khona ya 4 tanihi

Muxavi na/Muamukeri eka Modele wa VAT ya Dijitali. Tindzawulo ta Mfumo na tienthithi ta vaaki swi ta lerisiwa ku amukela tie-*Invoice* ku suka eka vaphakeli enkarhini wa xiphemu lexi faneleke eka rendzo ra ntirhiso. Va fanele va tiyisisa leswaku tisisiteme ta maxavelo na ta swa timali ti amukela no phurosesa tie-*Invoice*. Ku amukeriwa ka e-*Invoicing* mayelana na maxavelo swi ta antswisa vuvonikeri no hunguta vuxisi eka maxavelo ma vaaki. Leswi swi ta lava ndzetelo wa vatirhi n antswisa tisisiteme. SARS na mihlangano ya vulanguteri ya mfumo swi ta kondletela ku tirhisa swiyimo leswi nga ncinciki swa ntirhiso wa mfumo, ku longoloxa na rimba hi ku anama.

Vakhomaxiave hinkwavo va Sekithara ya Vaaki va rhambiwa ku anakanya khwatsi mivuyelo ya nkoteko wa vuswikoti, ndzulamelo wa sisiteme na ndzinganiso exikarhi ka vulandzelelanawu lebyi ndlandlamuxiweke na mbevuko wo endla bindzu.

9.10 Mitlhontlho na Timhakankucetelokulu ta Humelelo

Mitlhontlhokulu leyi vahakelaxibalo va nga ta hlangana na yona eku pasiseni ka Modele wa VAT ya Dijitali yi katsa mixavo ya ntirhiso, litheresi ya dijitali ya le hansi, nsihalalo eka ncinco, nkavanyeto wa bindzu, matikelo ma vulawuri, hlanganiso wa sisiteme, vuhlayiseki bya switiviwa na vuswikoti byo khoma nkulo wa ntirho.

Mitlhontlho leyi yi ta ololoxiwa hi ku tirhisa mbhurusano wa pholisi ya mfumo, ntirhisano wa vukhomaxiave, tipulatifomo ta thekinoloji leti faneleke, nkunguhato wa nxavo wa nkarhi wo leha, *software* yo ncincancina, vuleteri, vufambisi bya ncinco na milawulo ya matimba ya vuhlayiseki bya switiviwa.

Timhakankucetelokulu ta Humelelo i nkunguhato wa matimba, qhinga ro vonaka, mbhurusano lowu pfunaka na ntirhisano wa nkarhi wo leha na vakhomaxiave ku tiyisisa mpasiso lowu humeleleke na ntirhiso.

Kavanyisa ka 10: Mahetelelo

Modele wa VAT ya Dijitali wu tlula antswiso wa thekinoloji; i vunjhiniyere hi vuntshwa bya mbangu wa VAT. Rendzo i phurogireme ya lembenyngi no lava swiphemu swo tala, tisisiteme, na vatlangaxiave ku tirha kun'we ku humelerisa mivuyelo hinkwayo.

Ncinco wu ta kotisa ntshunelo wa nkarhi wo leha ku ya eka vulawuri bya VAT bya dijitali, byo vonikela no kondzelela. Mayelana na vahakelaxibalo, leswi swi fambisa ntokoto wo olova, wo bvumbeka kahle kun'we na tshalatshala leri hunguteke, ntiyisiso lowu engeteriweke laha "xibalo xi ti humelelaka".

SARS yi rhamba vakhomaxiave ku nyika mbuyelo eka Phepha ra Mbhurisano, ku ya hi, kambe wu nga pimeriwangi eka, ncinco wa dijitali, thekinoloji, vufambisi bya ncinco, mikarhi ya ntirhiso, vululamari, mixavo, mitlhontlho na mivueylo, ku tiyisisa nghenelelo eku akeni Modele wa VAT ya Dijitali wa xiyimo xa le henhla.

Mbuyelo wu fanele wu nyikiwa hi ti 16 Nhlangua 2026 hi ku tirhisa linki ya mbalango ya *Qualtrics*:
https://sars.qualtrics.com/jfe/form/SV_e2NAmnTnnGOBci2

SARS yi ta anakanya khwatsi no hlengeleta mirhumelo ya vakhomaxiave hinkwavo. Mimbhurisano na vakhomaxiavenkulu, ku katsa na mitirhisano, van'wamabindzu wa *software*, mihlangano ya sekithara ya mfumo na ya mani na mani na vahakelaxibalo yi ta endliwa, hi ku tirhisa mitlawa yo tirha, ku hlengeleta mbuyelo lowu koxometiweke eka Modele wa VAT ya dijitali lowu ringanyetiweke. Mimbhurisano hinkwawo yi ta humesa mbuyelo eka nhluvukiso na mpasiso wa pholisi yo hetelela lokohiletlhelo yi endla leswaku vakhomaxiave va ngeniseriwa leswintshwa eka mihluvukiso.

Nkarhi wa xiyimo xa le henhla wa le ka phurosese ya mbhurisano ku fikela eka mpasiso wa pholisi wu hi ndlela leyi landzelaka:

VAT Modernisation – Consultation Process Timeline <i>A high-level timeline for the consultation process until policy adoption is as follows:</i>		
No.	Activity	Indicative Timeline
1	Publication of the VAT Modernisation Consultation Paper	Week 1
2	Stakeholder Notification and Distribution of Consultation Material	Week 1
3	Public Consultation and Written Submission Period	60 Days (8 Weeks)
4	Consolidation, Analysis and Consideration of Stakeholder Feedback	Weeks 1-14
5	Sector-Specific Engagements and Further Stakeholder Consultations	Weeks 15 - to Policy Adoption
Subsequent Deliverables		
6	Publication of the Consultation Findings Report	To Be Communicated
7	Publication of Draft Regulations (where applicable)	To Be Communicated
8	Publication of the VAT Digital Model and Technical Specifications	To Be Communicated

Xivumbeko 3: Nkarhi wa Phurosese ya Mbhurisano